herpy

GEKKOER

Nephrurus amyae

En tettbygd ørkengekko fra Australias røde sentrum med bulldoggaktig hode, ru, tornet hud og en liten knapp ytterst på halen, som den vifter med når den jakter. Den er den største av knapphalegekkoene, lever av insekter og trives i et tørt sandterrarium med et fuktig skjul.

Familie: Carphodactylidae Engelsk: Centralian rough knob-tail gecko Publisert 14. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**10-14 cm** snute-kloakk-lengde
Vekt	**40-65 g**
Levealder	**10-15 år**
Aktiv	**Om natten**
Levevis	**Klippelevende og bakkelevende**
Biotop	**Halvørken og klippeterreng**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**60 × 45 × 30 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**24-28 °C**
Varmeplass	**30-32 °C**
Temperatur, natt	**20-23 °C**
Luftfuktighet	**30-50 %**
UVB	**Valgfritt** Ferguson-sone 1
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene, parvis eller én hann med flere hunner**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**12-24 mnd.**
Kullstørrelse	**1-2 egg**
Kull per år	**2-6**
Inkubasjon	**80-100 dager** ved 27-29 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste III**
EU-vedlegg	**Vedlegg C**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Nephrurus amyae er en knapphalegekko og ligner ingen andre gekkoer. Kroppen er tykk og kompakt, hodet og øynene er store i forhold til resten, og halen er bare 1-2 cm lang og ender i en liten kule, knappen. Den vifter gekkoen med når den lurer på bytte. Huden er dekket av spisse knoller, særlig på rygg og lår, og føles som sandpapir.

Arten ble beskrevet så sent som i 1994 av Couper og Gregson og er oppkalt etter Coupers datter, Amy. Typelokaliteten er Winnecke Goldfields nord for Alice Springs. Den blir opptil 14 cm fra snute til kloakk og er den største arten i slekten. Voksne dyr veier 40-65 g, og hunnene er størst, mens hannene er merkbart mindre og lettere. Fargen matcher ørkenens sand og stein og spenner fra kremfarget over laksefarget til rødbrun.

I terrariet er den hardfør og rolig, men den liker ikke å bli tatt opp. Om dagen vil den være i fred og kommer først fram når lyset er slukket. Da går den til gjengjeld flittig på jakt, og det er en fornøyelse å følge den med en svak lommelykt. Blir den skremt, reiser den seg høyt på bena, åpner munnen og hveser, men den er helt ufarlig.

Utbredelse og leveområde

Arten lever i det sentrale Australia, hovedsakelig i den sørlige delen av Northern Territory rundt Alice Springs og i ørkenstrøkene nord og vest for byen. Den forekommer muligens også i den østligste delen av Western Australia. Utbredelsen er forholdsvis liten.

Den nøyaktige grensen er ikke kartlagt, så kartets ramme er et anslag over det sentrale Australia, og de registrerte funnene viser hvor arten faktisk er sett.

> **Naturlig utbredelse:** Australia.

LEVEOMRÅDE

Gekkoen lever i tørre, steinete strøk og på rød sandjord med spredte busker og gresstuster, ofte ved klippeskrenter og lave fjellkjeder. Om dagen gjemmer den seg for varmen i sprekker, under steinblokker og i lave hull, og etter mørkets frambrudd jakter den på insekter, edderkopper og andre smådyr.

Klimaet er varmt og tørt med store svingninger. Om sommeren kommer temperaturen om dagen langt over 35 °C, mens nettene er mildere, og om vinteren blir særlig nettene kalde. Regnet er sparsomt og uforutsigbart, og den fuktigheten gekkoen trenger, finner den dypt inne i skjulestedene. Vekslingen mellom varm sommer og kjølig vinter styrer dyrenes årsrytme og er viktig hvis de skal formere seg i fangenskap.

Stell

TERRARIET

Arten lever på bakken, så gulvarealet teller, mens høyden nesten er uten betydning. Et voksent dyr trenger minst 60 × 45 × 30 cm (lengde × bredde × høyde). Et par eller en hann med to hunner trenger minst 60 × 60 cm eller 80 × 40 cm gulvflate, og større er alltid bedre. Plastkasser i reoler er utbredt i avl, men et innredet ørkenterrarium gir langt mer å se på.

Bunnsubstratet skal være sand, 2-3 cm dypt i den tørre delen. Gi to-tre skjul per dyr, f.eks. korkbark, kunstige klippehuler eller en omvendt underskål. Gekkoen graver ikke selv dype ganger, men bruker gjerne et skjul som minner om en klippesprekk. Sett et lukket fuktskjul i den ene enden, f.eks. en plastboks med en åpning i siden og fuktig sand. Det brukes ved hudskifte og senere til egglegging. Resten av terrariet skal være tørt, og gode ventilasjonsåpninger hindrer stillestående luft.

TEMPERATUR

Hold 24-28 °C i terrariet om dagen og et varmt sted på 30-32 °C, f.eks. med en varmematte under den ene enden eller en liten halogenspot, slik at dyret selv kan velge. Om natten kan temperaturen falle til 20-23 °C.

Selv om det er en ørkenart, tilbringer den dagen i skygge, og for mye varme er farlig. Det skal alltid være en kjølig ende under 28 °C. Avlsdyr trenger en kjølig vinterhvile, se avsnittet om paring. Mål med et digitalt termometer både ved varmestedet og i den kjølige enden, og styr all varme med en termostat.

Les mer: Varme og temperatur

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal ligge på 30-50 %, og det meste av terrariet skal være tørt. Spray lett en eller to ganger i uken om kvelden, slik at gekkoen kan slikke dråper av ruter og stein. Mange dyr drikker aldri av en vannskål, men en lav, stabil skål skader ikke.

Det viktigste er fuktskjulet, der sanden holdes lett fuktig hele året. Her skifter dyret hud, og her legger hunnen eggene sine. Skift sanden hvis den begynner å lukte eller mugne.

LYS OG UVB

Gekkoen er nattaktiv og ser lite til lyset. Et svakt UVB-lys året rundt kan likevel gjøre dyrene mer aktive og gi en sikrere kalkomsetning, men de klarer seg også uten når fôret gir D3-vitamin. UVB er derfor valgfritt, men et godt tilbud.

Bruk et T5-rør for skyggedyr (Ferguson-sone 1), f.eks. på 5 %, over en del av terrariet, slik at det alltid er skygge. La daglengden følge årstiden: omtrent 14 timer om sommeren, 12 timer vår og høst og 8 timer om vinteren. Om natten skal det være mørkt, uten farget nattlys.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

FÔRING

Gekkoen er en grådig insektetende. Voksne får levende insekter tre ganger i uken, gjerne et variert utvalg av sirisser, kakerlakker, melorm, zophobas og silkeorm. Store kakerlakker er ofte favoritten. Et måltid er typisk 4-6 voksne sirisser eller 1-2 store kakerlakker. Slipp ikke for mange insekter løs på én gang, for det stresser dyret. Unge dyr fôres fem ganger i uken.

Pudre insektene lett med kalk med D3-vitamin, gi et multivitamin én gang i uken, og fôr insektene med grønnsaker før de serveres. Hunner som har lagt egg, kan bli tynne og trenger ekstra fôr. Halen er dyrets fettlager, og en fyldig hale og halerot viser at dyret har det bra.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

ATFERD OG HÅNDTERING

Arten er rolig, men liker ikke å bli håndtert. Ta den sjelden og kort opp, og sitt lavt, for den er ingen klatrer og kan falle ned. Holder du for hardt, spreller den eller bjeffer. Ta aldri tak i halen.

Dyrene lever som regel fredelig sammen, og en hann med to hunner kan gå sammen i årevis uten slåssing. Sett likevel ikke to hanner sammen. Følg med på bitt, vekttap og dyr som hele tiden gjemmer seg, og del dem hvis det er uro. Om dagen sover gekkoen i skjulet sitt og er vanskelig å få øye på før lyset slukkes.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene er mindre enn hunnene og har, som andre knapphalegekkoer, en tydelig bule ved halerota, der hemipenis-posene sitter, og porer foran kloakken. Kjønnet kan sees ganske tidlig, men det krever en lupe og et dyr som er stort nok til at detaljene kan sees.

Dyrene blir kjønnsmodne i en alder av 12-24 måneder og er utvokste etter omtrent 18 måneder. Hunner bør være minst 18 måneder gamle og veie 45 g eller mer før de settes til avl, mens hannene er modne ved en mindre størrelse. Tallene er dårlig dokumentert.

PARRING

Dyrene må kjenne årstidene for å formere seg jevnlig. En godt beskrevet metode begynner i november med å senke temperaturen gradvis over noen uker. Deretter stoppes fôringen, mens varmen holdes én uke til, slik at tarmen kan tømmes. Så slås varmen av i en uke, og dyrene flyttes til små, luftige bokser med sand og skjul ved omtrent 10 °C, f.eks. i et uoppvarmet rom. Den ene halvdelen av sanden holdes lett fuktig, slik at de ikke tørker ut. Etter ca. seks uker flyttes de tilbake, temperaturen økes over én uke, og fôringen gjenopptas.

Paringen skjer oftest noen uker etter vinterhvilen. Det gir ofte best resultat å la par og trioer gå sammen hele året. Pass på at hannen ikke er for pågående, og del dyrene hvis hunnen blir stresset.

EGGLEGGING OG KULL

En drektig hunn blir tydelig tykkere, og de store eggene kan sees gjennom bukhuden omtrent to uker før egglegningen. Hun legger nesten alltid to egg om gangen, av og til bare ett, og eggene er store i forhold til henne.

Antall kull varierer fra sjelden mer enn to til fire-seks per sesong. Gi hunnen en lukket plastboks med 7-8 cm fuktig sand å legge i. Er boksen gjennomsiktig, kan du se eggene nedenfra. Mangler hun et egnet sted, kan hun holde eggene tilbake, og det er farlig. Gi henne rikelig med insekter og kalk hele sesongen.

INKUBASJON

Flytt eggene forsiktig til en liten boks med fuktig substrat uten å vende dem. Perlitt blandet med vann 1:1 etter vekt, f.eks. 30 g perlitt og 30 g vann, fungerer godt. Merk oversiden. Eggene vokser en del underveis.

Hold en stabil temperatur på 27-29 °C i en inkubator. Ved 27 °C klekkes eggene etter omtrent 90 dager, og normalt tar det 80-100 dager. I enkelte tilfeller tar det opptil 120 dager, så vær tålmodig, og kast ikke egg for tidlig. Det er ikke undersøkt om temperaturen bestemmer kjønnet.

Les mer: Inkubasjon av egg

OPPDRETT AV UNGER

Ungene er store ved klekkingen i forhold til de voksne, men det er ikke publisert pålitelige vekttall. Hold dem hver for seg i små bokser med sand, et skjul og et lite fuktskjul ved samme temperatur som de voksne. Da er du sikker på at hver unge spiser og vokser.

Tilby små insekter pudret med kalk fem ganger i uken. Veksten er langsom i begynnelsen, og ungene er først utvokste etter omtrent 18 måneder. De skifter ofte hud, så fuktskjulet må alltid være der.

Helse og vanlige feil

Arten er hardfør, og de fleste problemene skyldes feil fuktighet, feil varme eller mangler i fôret. De typiske feilene er:

- For lite kalk og D3-vitamin, særlig hos egglegende hunner og unge dyr. Det gir bløte knokler og skjelving.
- Hudrester på tær og rundt øynene hvis dyret mangler et fuktskjul.
- Eggleggingsvansker hvis hunnen ikke har et egnet, fuktig sted å legge. En hunn som sitter anstrengt med utspilt buk uten å legge, må til veterinær.
- Uttørking hvis hele terrariet er knusktørt.
- Dårlig hold etter avl. Hunnen må få tid til å legge på seg igjen.
- Sand som svelges sammen med byttet. Fôr i en lav skål, og bruk fin, ren sand.

En sunn gekko er fyldig, særlig i halen og ved halerota, har klare øyne og er aktiv om natten. Oppsøk veterinær med erfaring på krypdyr hvis den går ned i vekt, ikke spiser på flere uker, får hevelser eller virker slapp.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.

Hele veiledningen med kart og oppdateringer: herpy.org/no/gekkoer/nephrurus-amyae